

Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра української мови імені професора Івана Ковалика

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філологічного факультету
Проф. Пилипчук С.М. _____
«30» серпня 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП01.03 Українська мова: стан і статус

галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність	<u>035 Філологія</u> (шифр і назва спеціальності)
спеціалізація	<u>Українська мова та література</u> (назва спеціалізації)
факультет	<u>філологічний</u> (назва інституту, факультету, відділення)

Робоча програма навчальної дисципліни **Українська літературна мова ХХ ст. : стан і статус** для студентів за напрямом підготовки 035 Філологія, спеціалізації Українська мова та література „30” серпня 2018 року - 16 с.

Розробник: Добосевич У.Б., кандидат філологічних наук, доцент

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри української мови імені проф. Івана Ковалика
Протокол № 1 від «30» серпня_2018 р.

Завідувач кафедри Купчинська З.О.

_____ (Купчинська З.О.)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«30» серпня 2018 р.

Затверджено Вченою радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «30» серпня_2018 р.

«30» серпня 2018 р. Голова _____ (_____)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	<u>Галузь знань</u> 03 Гуманітарні науки	Нормативна	
Модулів – 3	<u>Спеціальність</u> 035 Філологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3	Спеціалізація Українська мова та література	III-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 105 год.		V-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3,6	Освітній рівень: бакалавр	32 год.	
		Практичні, семінарські	
		Самостійна робота	
		58 год.	.
		Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):
для денної форми навчання – 55 %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: дати цілісне уявлення про процеси становлення української літературної мови упродовж ХХ ст.

Завдання: виділити етапи формування української літературної мови у межах ХХ ст. відповідно до історичних та суспільно-політичних умов; охарактеризувати основні тенденції у межах кожного часового зрізу; окреслити шляхи вироблення лексичного і стильового фондів мови; простежити особливості становлення граматичних і правописних норм; визначити місце видатних письменників, учених, церковних, політичних і культурних діячів у літературному мовотворенні.

У результаті вивчення курсу студент повинен:

знати: предмет, завдання, значення та основні поняття курсу історії української літературної мови і вміти застосувати їх до окреслення шляхів розвитку української літературної мови ХХ ст., основні етапи, відповідно до яких відбувалися мовотворчі процеси, загальні тенденції формування літературної мови у межах кожного з етапів, напрями розвитку різних функціональних стилів цього періоду, історію становлення українського правопису, різні його редакції, їх специфічні орфографічно-фонетичні, морфологічні риси, найважливіші законодавчі акти, які регулювали функціонування української мови упродовж ХХ ст., персоналії видатних особистостей – письменників, науковців, політичних та церковних діячів, які здійснили помітний внесок у розвиток літературної мови, стан та перспективи дослідження історії української літературної мови на сучасному етапі.

вміти: аналізувати кожен з етапів творення літературної мови в аспекті впливу історичних чинників, інтерпретувати традиційні чи інноваційні мовні явища кожного з етапів, визначати напрями і тенденції мовотворення на різних часових зрізах, виявляти у текстах ознаки різних редакцій українського правопису.

3. Програма навчальної дисципліни

<i>Змістовий модуль I. Перші десятиліття ХХ ст.</i>	
Тема 1.	Початок ХХ ст. у процесах творення української літературної мови. Мовна ситуація у підросійській Україні та в Галичині: історична ретроспектива.
Тема 2.	Українська інтелігенція в обороні прав рідної мови. Припинення дії Емського указу після революції 1905р. («Записка про скасування обмежень малоруського друкованого слова») та активізація просвітницько-культурного руху українців (поява української преси, заснування мережі організації „Просвіта” тощо).
Тема 3.	Участь І.Нечуя-Левицького, І.Стешенка, В.Гнатюка, М.Левицького ті ін. у мовних дискусіях 1905 – 1907 та 1912 – 1913 рр. та їх роль у становленні української літературної мови. Вироблення критеріїв унормування літературної мови. ”Словарь української мови” за редакцією Б.Грінченка – „перший щабель на шляху створення наукового українського словника”.
Тема 4.	Період 1914 – 1916 рр. в утвердженні статусу української мови. Розширення сфер уживання української мови та зростання її престижу в добу Визвольних Змагань 1918 – 1920 рр. Сприятливі умови для утвердження української мови в

	офіційно-діловому, науковому, публіцистичному стилях. Праця М.Грушевського та інших суспільних та політичних діячів у виробленні суспільно-політичної лексики української літературної мови.
Тема 5.	Початки наукового опрацювання правописних норм (правопис І.Огієнка). Потреби україномовної освіти та спроби нормалізації у підручниках української мови О. Курило, О. Синявського, М. Сулими, В.Сімовича.
Тема 6.	Творення наукового стилю української літературної мови у 20-х рр. Пуризм (етнографізм) та синтетизм як напрями випрацювання української термінної системи. Різногалузеві термінологічні словники.

Змістовий модуль II. Період 20-50-х рр.

Тема 7.	Становище української мови de jure і de facto у перші роки радянської влади (1920 – 1923 рр.) Політика більшовиків у національних питаннях. Визначення статусу української мови юридичними документами.
Тема 8.	Правописні питання (Академічний правопис 1920 – 1921 рр.).Вироблення та усталення норм літературної мови, вивчення історії української мови та діалектології як основні напрями мовознавчої науки цього періоду.
Тема 9.	Мотиви та засоби українізації (коренізації) 1925 – 1932 рр., її наслідки у процесі творення наукового, офіційно-ділового, публіцистичного стилів української мови.
Тема 10.	Обговорення та затвердження загальноукраїнського правописного кодексу - “Українського правопису” 1928 року, його основні особливості. Харківська мовознавча школа у виробленні принципів розбудови української літературної мови.
Тема 11.	1933 – 1941 рр. в історії української літературної мови. Партійна політика деукраїнізації. Усунення української мови з наукової та офіційно-ділової сфери. Концепція соцреалізму та її вплив на процеси мовотворення в художній літературі. Початки т.зв. “марксистської філології” та її руйнівний вплив на внутрішні закони розвитку української мови. Нова редакція “Українського правопису” 1933 року як крок до нівеляції самобутності української мови.
Тема 12.	Умови функціонування української мови у 40 – на початку 50-х років ХХ ст. Більшовицька політика стосовно України у роки Другої світової війни. Повоєнні події культурного життя та їх вплив на статус української мови. Правопис 1946 року.

Змістовий модуль III. Період 60-х рр. – кінець ХХ ст.

Тема 13.	Освітня реформа 1958р. і суспільний статус української мови. Друга половина 50 – 60-ті рр. під гаслом “Захистімо українську мову!”. Проблеми української мови в контексті десталінізації.
Тема 14.	Мовно-літературно-політична діяльність шістдесятників – Б. Антоненко-Давидович, І.Дзюба, І. Світличний, С. Караванський як представники альтернативного українського мовознавства.

Тема 15.	Росіянізація як головний напрям радянської ідеології та мовної політики 70 – першої половини 80-х років. Витіснення української мови із засобів масової інформації, публіцистичного, офіційно-ділового та наукового стилів. Мова художньої літератури. Уніфікація української мови у напрямі до зближення з російською у правописних кодексах, мовознавчих студіях, термінних словниках.
Тема 16.	Українська літературна мова у другій половині 80-х років. Закон “Про мови в Українській РСР” та його реалізація. Основні тенденції розвитку української мови 90-х років. Конституція України про статус української мови. Мовна компетенція українських громадян. Стан та проблеми українського літературного мовотворення, динаміка граматичних та лексичних норм наприкінці ХХ ст. Актуальні питання сучасного українського мовознавства. Правописні проблеми. Проєкт нового правопису 1999 р. та його обговорення.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Л	П	інд	Ср		Л	П	інд	ср
1	2	3	4	6	7	8	9	10	12	13
Модуль 1										
Змістовий модуль I. Перші десятиліття ХХ ст.										
Тема 1. Початок ХХ ст. у процесах творення української літературної мови. Мовна ситуація у підросійській Україні та в Галичині: історична ретроспектива.		2		3						
Тема 2. Українська інтелігенція в обороні прав рідної мови. Припинення дії Емського указу після революції 1905р. («Записка про скасування обмежень малоруського друкованого слова») та активізація просвітницько-культурного руху українців (поява української преси, заснування мережі організації „Просвіта”		2		3						

тощо).										
Тема 3. Участь І.Нечуя-Левицького, І.Стеценка, В.Гнатюка, М.Левицького ті ін. у мовних дискусіях 1905 – 1907 та 1912 – 1913 рр. та їх роль у становленні української літературної мови. Вироблення критеріїв унормування літературної мови. ”Словарь української мови” за редакцією Б.Грінченка – „перший щабель на шляху створення наукового українського словника”.		2		4						
Тема 4. Період 1914 – 1916 рр. в утвердженні статусу української мови. Розширення сфер уживання української мови та зростання її престижу в добу Визвольних Змагань 1918 – 1920 рр. Сприятливі умови для утвердження української мови в офіційно-діловому, науковому, публіцистичному стилях. Праця М.Грушевського та інших суспільних та політичних діячів у виробленні суспільно-політичної лексики української літературної мови.		2		4						
Тема 5. Початки наукового опрацювання правописних норм (правопис І.Огієнка). Потреби україномовної освіти та спроби		2		2						

нормалізації у підручниках української мови О. Курило, О. Синявського, М. Сулими, В.Сімовича.									
Тема 6. Творення наукового стилю української літературної мови у 20-х рр. Пуризм (етнографізм) та синтетизм як напрями випрацювання української термінної системи. Різногалузеві термінологічні словники.		2		4					
Разом – змістовий модуль I	42	12		20					
Модуль 2									
Змістовий модуль II. Період 20-50-х рр.									
Тема 7. Становище української мови de jure і de facto у перші роки радянської влади (1920 – 1923 рр.) Політика більшовиків у національних питаннях. Визначення статусу української мови юридичними документами.		2		4					
Тема 8. Правописні питання (Академічний правопис 1920 – 1921 рр.).Вироблення та усталення норм літературної мови, вивчення історії української мови та діалектології як основні напрями мовознавчої науки цього періоду.		2		4					
Тема 9. Мотиви та засоби українізації (коренізації) 1925 – 1932 рр., її наслідки у процесі творення наукового, офіційно-ділового, публіцистичного стилів української мови.		2		4					

Тема 10. Обговорення та затвердження загальноукраїнського правописного кодексу - “Українського правопису” 1928 року, його основні особливості. Харківська мовознавча школа у виробленні принципів розбудови української літературної мови.		2		4						
Тема 11. 1933 – 1941 рр. в історії української літературної мови. Партійна політика деукраїнізації. Усунення української мови з наукової та офіційно-ділової сфери. Концепція соцреалізму та її вплив на процеси мовотворення в художній літературі. Початки т.зв. “марксистської філології” та її руйнівний вплив на внутрішні закони розвитку української мови. Нова редакція “Українського правопису” 1933 року як крок до нівеляції самотності української мови.		2		4						
Тема 12. Умови функціонування української мови у 40 – на початку 50-х років ХХ ст. Більшовицька політика стосовно України у роки Другої світової війни. Повоєнні події культурного життя та їх вплив на статус української мови. Правопис 1946 року.		2		4						
Разом – змістовий модуль II	36	12		24						
Модуль 3										

Змістовий модуль III. Період 60-х рр. – кінець XX ст.										
Тема 13. Освітня реформа 1958р. і суспільний статус української мови. Друга половина 50 – 60-ті рр. під гаслом “Захистімо українську мову!”. Проблеми української мови в контексті десталінізації.		2		3						
Тема 14. Мовно-літературно-політична діяльність шістдесятників – Б. Антоненко-Давидович, І.Дзюба, І. Світличний, С. Караванський як представники альтернативного українського мовознавства.		2		3						
Тема 15. Росіянізація як головний напрям радянської ідеології та мовної політики 70 – першої половини 80-х років. Витіснення української мови із засобів масової інформації, публіцистичного, офіційно-ділового та наукового стилів. Мова художньої літератури. Уніфікація української мови у напрямі до зближення з російською у правописних кодексах, мовознавчих студіях, термінних словниках.		2		4						
Тема 16. Українська літературна мова у другій половині 80-х років. Закон “Про мови в Українській РСР” та його реалізація. Основні тенденції розвитку української мови 90-х років. Конституція України про статус української мови. Мовна		2		4						

компетенція українських громадян. Стан та проблеми українського літературного мовотворення, динаміка граматичних та лексичних норм наприкінці ХХ ст. Актуальні питання сучасного українського мовознавства. Правописні проблеми. Проект нового правопису 1999 р. та його обговорення.										
Разом – змістовий модуль ІІІ	22	8		14						
Усього годин	90	32		58						

5. Теми практичних занять

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Опрацювати та інтерпретувати зміст Валуєвського обіжника і Емського указу в контексті статусу української мови другої половини ХІХ ст. в підросійській Україні.	6
2.	Опрацювати текст «Записки про скасування обмежень малоруського друкованого слова» О.Шахматова та Ф.Корша	6
3.	Опрацювати працю М.Пилиповича (Левицького) «Дещо про сучасну стадію розвитку української мови» в аспекті випрацювання компромісних шляхів мовотворення для Галичини та підросійської України	6
4.	О. Курило, О. Синявський, М. Сулима, В.Сімович: наукова та просвітницька діяльність у контексті мовотворчих процесів	8

5.	Фонетико-орфографічні, морфологічні, лексичні особливості української мови, кодифіковані у Харківському правописі 1928 р.	6
6.	Мова радянського тоталітаризму як засіб впливу на суспільство у 30-40-50-х рр.	10
7.	Соціолінгвістична праця І.Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?» як дзеркало мовної ситуації та мовної політики епохи	8
8.	Дискусії навколо Проекту нового правопису 1999 року, його особливості.	8
	Разом	58

7. Форми та методи навчання

Лекції, консультації, самостійна робота, колаборативне навчання, проектно-орієнтоване навчання, дискусія, метод вправ

8. Методи контролю

Тестування, контрольні роботи

9. Розподіл балів, які отримують студенти (іспит)

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий тест (екзамен)	Сума	
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль II					Змістовий модуль III					50	100

Змістовий модуль 1					
T1	T2	T3	T4	T5	T6
3	3	3	3	3	3

Змістовий модуль II					
T7	T8	T9	T10	T11	T12
3	3	3	3	4	3

Змістовий модуль III			
T13	T14	T15	T16
3	3	3	4

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		
		Екзамен, диференційований залік		Залік
A	90 – 100	5	відмінно	зараховано
B	81 – 89	4	дуже добре	
C	71 – 80		добре	
D	61 – 70	3	задовільно	
E	51 - 60		достатньо	
FX	21–50	2	незадовільно	не зараховано
F	0 – 20	2	незадовільно (без права перездачі)	не зараховано (без права перездачі)

10. Методичне забезпечення

11. Рекомендована література

Базова

1. Данильчук Д. Український правопис: Курс лекцій. — Київ: ВПЦ «Київський університет», 2013.
2. Жовтобрюх М. Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок XXст.) – К., 1970.
3. Історія українського правопису XVI – XX століття: Хрестоматія/ Упор. В.В.Німчук, Н.В. Пуряєва. – К., 2004.
4. Історія української мови: Хрестоматія/ Упор. С.Я.Єрмоленко, А.К.Мойсієнко. - К., 1996.
5. Куць О.М. Мовна політика в державотворчих процесах України. – Харків, 2004.
6. Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. – К., 2004.
7. Огієнко І. (Іларіон). Історія української літературної мови. - К., 1995.
8. Плющ П.П. Історія української літературної мови. - К., 1971
9. Русанівський В.М. Історія української літературної мови. – К., 2001.
10. Статєєва В. Українські письменники про проблеми літературної мови та мовознавства кінця XIX - початку XX ст.- Ужгород, 1997.
11. Стишов О. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця XXст. (на матеріалі мови засобів масової інформації). – К., 2003.

12. Тимошенко П.Д. Хрестоматія матеріалів з історії української літературної мови: У 2-х ч. - К.,1959, 1961.
13. Ткаченко О. Українська мова і українська культура// Українська мова. – 2003. - № 1, – С.3-13, № 2. – С.3-22 та №3-4.
14. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: документи і матеріали / Упоряд.: Л. Масенко та ін. — Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005.
15. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000.
16. Український правопис (Проект найновішої редакції).
17. Чапленко В. Історія нової української літературної мови (17ст. -1933).- Нью-Йорк,1970.
18. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус.- Чернівці,1998.

Допоміжна

1. Аблицов В. Вони і їхнє „воно”// Урок української. – 2004. - №5-6. – С.3-4.
2. Баранник Д. Українська мова на межі століть// Мовознавство. – 2001. - №3. – С.40-48.
3. Грінченко Б., Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу. - К.,1994.
4. Даниленко В., Веремнич Я. Троянський кінь „українізації”// Віче. – 1997. - №5.
5. Дашкевич Я. Михайло Грушевський і початки організації української науки// Вісник АН УРСР. – 1991. - №9.
6. Дашкевич Я. Українізація: причини і наслідки// Слово і час. – 1990. - №8. – С.55-64.
7. Дзєндзелівський Й. Заходи Петербурзької Академії наук щодо впорядкування українського правопису// Мовознавство. – 1971. - №1.
8. Дзюба І. Доля мови – доля народу// Сучасність. – 1999. - №4. – С.137-146.
9. Дзюба І. Українізація та її розгром// Інтернаціоналізм чи русифікація. - Сучасність,1968.
10. Забужко О. Мова і влада// Дніпро. - 1990. - № 11. - С.94-105.
11. Забужко О. Філософія і культурна притомність нації//Сучасність. - 1994.- № 3. - С.117-129.
12. Зарецький О. Українські шістдесятники в етнокультурному просторі СРСР// Сучасність. – 1995. - №4. – С.113-125.
13. Інститут української наукової мови у розбудові української термінології// Панько Т., Кочан І., Мацюк Г. Українське термінознавство. – Львів, 1994. – С.111-122.
14. Касьянов Г. Незгодні: Участь української інтелігенції в русі опору 60-80-х рр.. – К.,1995.
15. Коновець О. , Пономарів О. Україно ствердження – це опір зросійщенню// Урок української. – 2004. - №4. – С.9-11.
16. Копиленко Н. З історії „Словаря української мови” Бориса Грінченка// УМЛШ. – 1990. - №7. – С.60-63.
17. Косів М. Двоязичіє чи без’язичіє. – Львів, 1998.
18. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст./Пер. з англ. – К.,1997.
19. Куць О.М. Мовна політика в державотворчих процесах України. – Харків,2004.
20. Ляхоцький В., Ляхоцька Л. Ще один факт з історії геноциду української мови// Дивослово. – 1996. - №1. – С.52-54.
21. Мазурик Д. Лексичні інновації 90-х рр. ХХ ст. в системі української мови// українська філологія. Школи, постаті, проблеми. Зб. наук. праць Міжнародної конференції, присвяченої 150-річчю від дня заснування кафедри української словесності у Львівському університеті. – Львів,1999. - Ч.ІІ. – С.156-163.
22. Мазурик Д. Сучасні тенденції в оновленні лексики української літературної мови// Вісник ЛНУ. Серія філологічна. – Львів, 2000. – Вип.29. – С.177-182.
23. Масенко Л. Альтернативне мовознавство шістдесятників// Українська мова. – 2004. - №2. – С.25-37.

24. Масенко Л. До проблеми вульгаризації мови// Дивослово. – 2003. - №6. – С.20-22.
25. Мацько Л. Українська мова в кінці ХХст. // Дивослово. – 2000. - №4.
26. Мацько Л. Українська мова у наукових поглядах Михайла Грушевського// Українська мова. – 2003. - №2.
27. Медвідь Л., Возницький Б. А за мовою і нас до тієї ж ями// Урок української . – 2004. - №8-9. – С.10-13.
28. Муромцева О. Тенденції розвитку словникового складу української літературної мови (кінець 80-х – 90-і рр..) // Матеріали IV Міжнародного конгресу україністів 26-29 серпня 1999р. Одеса. Мовознавство. Доповіді та повідомлення. – К.,2002. – С. 22-26.
29. Німчук В. Доля проекту нової редакції „Українського правопису”// Українська мова. – 2004. - №1. – С.3-25.
30. Панько Т.І.Українська літературна мова в системі науково-культурологічних поглядів М. Грушевського// Панько Т.І. Нація і мова в системі поглядів М.Драгоманова і М.Грушевського. Текст лекцій. - Львів,1991. - С.26-53.
31. Пилинський М. З історії розвитку української лексикографії: Деякі уваги до джерел і реєстру „Словаря української мови” за редакцією Б.Грінченка// Дослідження з мовознавства. – К.,1962. – Вип..1. – С.3-28.
32. Пилинський М. Словник Б.Грінченка. міфи і факти. // Мовознавство. – 1988. - №6. – С.25-32.
33. Погрібний А. Державна мова як важіль українського державотворення//Матеріали IV Міжнародного конгресу україністів 26-29 серпня 1999р. Одеса. – К.,2002. – С.142-149.
34. Прадід Ю.Ф. Мовна політика Центральної Ради// Українська мова. – 2002. - №3. – С.15-21.
35. Прадід Ю.Ф. Мовне питання в українських конституціях ХХ ст.// Мовознавство. – 2002. - №1. – С.17-22.
36. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. - Дрогобич,1997.
37. Радчук В. Мова в Україні : стан, функції, перспективи// Диво слово. – 2002. - №2. – С.2-5.
38. Романчук О. Знаки антиукраїнської агресії// Урок української – 2004. - №11-12. – С.7-10.
39. Рябчук М. “ А своєї дастьбі...”// Сучасність. - 1993. - № 7. - С.86-96.
40. Рябчук М. Третьюрядна проблема першорядної ваги: українська мова як політичний чинник// Сучасність. – 2002. - №6. – С.50-70.
41. Смаль-Стоцький Р. Українська мова в Советській Україні. - Нью-Йорк,1969.
42. Стишов О. Українська лексика кінця ХХ ст.(на матеріалі мови засобів масової інформації). – К.,2003.
43. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ ст.. – Тернопіль, 2002.
44. Тараненко О. Борис Грінченко і „Словарь української мови”//УМЛШ. – 1988. - №12. – С.58-64.
45. Терлак З.М. Нормалізація української мови в 20-х рр. ХХ ст.// Мова і духовність нації. – К.,1992.
46. Тоталітаризм і мова // Куць О. М. Мовна політика в державотворчих процесах України . – Харків. 2004. – С.155-195.
47. Трифонов Р. Роль мовної дискусії початку ХХ ст.. у процесі формування літературних норм української мови/ Автореф. на здобуття наук. ступеня канд.. філ. наук – Харків, 2000.
48. Фаріон І. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-історичний вибір. – Львів,2004.
49. Холодний М. Народ крізь призму мови// Київ. - 1993. - № 9.
50. Холодний М. Українська мова як фактор національної самосвідомості// Слово. - 1991. - № 11.
51. Шляхи лексичного збагачення і оновлення літературної мови// Історія української мови. Лексика і фразеологія. – К.,1983. – С. 559-591.

12. Інформаційні ресурси

